

S. DŽ. PERIS

IZDAJA

Prevela Jasmina Đorđević

alnari
PUBLISHING

Beograd, 2010.

PROLOG

Manastir San Domenico Mađore, Napulj 1576.

Spoljna vrata se širom otvoriše uz tresak koji je nastavio da odjekuje hodenikom, a pod se zatrese od odlučnog marša nekoliko pari stopala. Unutar malog odeljenja, u kojem sam sedeo na ivici daske, pazeći da se previše ne približim otvoru nužničke jame ispod mene, moja mala sveća zatreperi od naglog strujanja vazduha koje je izazvao njihov ulazak, a ustreptale senke su rasle i smanjivale se na kamenim zidovima. Allora*, pomislio sam i podigao pogled. Najzad su došli po mene.

Koraci se zaustaviše s druge strane vrata klozeta, a zameni ih je razjareno lupanje pesnicom i opatov grleni glas, napregnut preko njegovih uobičajenih tihih diplomatskih tonova.

„Fra Đordano! Naređujem ti da smesta izadeš na otvoreno, sa onim što imaš u rukama!“

Čuo sam kikut jednog od monaha koji su ga pratili, a odmah zatim strogi prekora opata, fra Domenika Vite, i nisam mogao da se, uprkos situaciji, ne nasmejem u sebi. Fra Vita je bio čovek koji je, u uobičajenim okolnostima, ostavljao utisak da mu se sve telesne funkcije izuzetno gade. Za njega je sigurno bila nečuvena neprijatnost što je morao da hapsi jednog svog monaha na tako sramotnom mestu kao što je ovo.

„Samo tren, oče, ako smem“, doviknuo sam, odvezujući mantiju kako bi izgledalo kao da sam klozet koristio za ono za šta je i služio. Pogledao sam knjigu u mojoj ruci. Na trenutak sam se zabavljao idejom da je sakrijem negde pod mantiju, ali to bi bilo uzaludno, odmah će me pretesti.

* Onda (Ital.)

„Ni tren više, brate“, rekao je fra Vita kroz vrata, a tiha pretnja ušunjala se u njegov glas. „Proveo si više od dva sata u klozetu večeras, mislim da je to dovoljno dugo.“

„Zbog nečega što sam pojeo, oče“, rekao sam i, uz duboko žaljenje bacio knjigu u rupu, glasno se nakašljavši da bih prikrio pljusak koji je ona izazvala upavši u otpad ispod mene. Bilo je to tako fino izdanje.

Otključao sam vrata i otvorio ih, a s druge strane, zureći u mene, dočeka me je opat, zaprepašćen i fasciniran, namrštenih crta lica koje su gotovo vibrirale od zadržavanja gneva, naglašene na naletima svetlosti baklji koje su nosila četiri monaha iza njega.

„Ne mrđaj, fra Đordano“, rekao je Vita stegnutim glasom, preteći mi nabivši ispružen prst u lice. „Prekasno je da se kriješ.“

Ušao je u klozet, nosa namrštenog zbog smrada, podigavši svoju lampu da bi proverio sve uglove. Pošto ništa nije pronašao, okrenu se ljudima koji su stajali iza njega.

„Pretresite ga“, zarezao je.

Moja braća su se preneraženo zgledala, a onda je onaj prepredeni toskanski fratar Agostino da Montalcino iskoračio, sa zluradim osmehom na licu. Nikada mu se nisam dopadao, ali njegova netrpeljivost se pretvorila u otvoreno neprijateljstvo nakon što sam ga, nekoliko meseci ranije, javno nadmašio u jednoj raspravi o arijanskom sporu, nakon čega je počeo da potura glasine da sam poricao Hristovo božanstvo. Bez sumnje, on me je i izdao fra Viti.

„Oprosti, fra Đordano“, rekao je uz podrugljiv osmeh pre nego što je počeo da me opipava uzduž i popreko, vršljajući dlanovima prvo oko mog struka, a onda i niže, niz butine.

„Pokušaj da ne uživaš previše“, promrmljao sam.

„Samo slušam nadređenog“, odgovorio je. Kada je završio opipavanje, podigao se i okrenuo prema fra Viti, vidno razočaran. „Nema ništa sakriveno u mantiji, oče.“

Fra Vita je prišao bliže i ne progovarajući zurio u mene nekoliko trenutaka, lica toliko blizu mog da sam mogao da izbrojim dlačice u njegovim nozdrvama i namirišem smrad luka u njegovom dahu.

„Greh našeg praoca bila je želja za zabranjenim znanjem.“ Svaku reč je pažljivo izgovarao, vlažeći usne svojim jezikom. „Mislio je da može postati poput Boga. A to je i tvoj greh, fra Đordano Bruno. Ti si jedan od najnadarenijih mladića koje sam upoznao otkako sam stigao u San Domenico Mađore, ali tvoja znatiželja i tvoj ponos zbog sopstvene pameti

sprečavaju te da svoj dar iskoristiš u slavu crkve. Vreme je da otac inkvizitor preduzme mere protiv tebe.“

„Ne, oče, molim te, ništa nisam uradio...“ bunio sam se dok se on okretao i odlazio, ali upravo tada je Montalcino pozvao iza mene.

„Fra Vita! Ovo treba da vidiš!“

Svojom lampom je obasjavao rupu u klozetu, sa izrazom zlobnog zadovoljstva koji se širio preko njegovog tankog lica.

Vita je prebledeo, ali se nagnuo da vidi šta je Toskanac otkrio. Očigledno zadovoljan, okrenu se ka meni.

„Fra Đordano, vrati se u svoju ćeliju i ne izlazi dok ti ne pošaljem dalje instrukcije. Ovo zahteva hitnu pažnju oca inkvizitora. Fra Montalcino, izvadi tu knjigu. Saznaćemo kakve jeresi i nekromantije naš brat ovde proučava s predanošću kakvu nikada nisam video da posvećuje Svetom pismu.“

Montalcino je užasnuto naizmenično gledao opata i mene. Ja sam u klozetu proveo toliko dugo da sam se navikao na smrad, ali pomisao da ruku zaronim u gomilu ispod daske izazivala je mučninu. Iskezio sam se Montalcinu.

„Ja, moj gospodaru opate?“ pitao je podižući glas.

„Ti, brate – i uradi to brzo.“ Fra Vita je namakao svoj ogrtač bliže oko sebe da bi se zaštitio od hladnog noćnog vazduha.

„Mogu te poštediti muka“, rekao sam. „To su samo Erazmovi Komentari – u njima nema mračne magije.“

„Erazmovi radovi su na inkvizicijskom spisku zabranjenih knjiga, kao što odlično znaš, brate Đordano“, rekao je Vita strogo. Ponovo me je netremice posmatrao onim svojim bezizražajnim očima. „Ali, uverićemo se sami. Predugo si od nas pravio budale. Vreme je da se proveri čistota tvoje vere. Fra Batista!“, pozvao je drugog monaha i on se nagnu pažljivo ga slušajući. „Pošalji po oca inkvizitora.“

Mogao sam tada da padnem na kolena i molim za milost, ali u prekljanju nije bilo dostojanstva, a fra Vita je bio čovek koji je voleo sudske procese. Ukoliko je rešio da budem suočen sa ocem inkvizitorom, možda da bih bio primer mojoj braći, onda sa tog puta neće skrenuti sve dok se potpuno ne završi – a plašio sam se da znam šta je to značilo. Navukao sam kukuljaču preko glave i krenuo za opatom i njegovim pratiocima napolje, zastavši samo da bacim poslednji pogled na Montalcina dok je zavrtao rukav svoje mantije i pripremao se da izbunari mog izgubljenog Erazma.

„Nije sve tako crno, brate, imaš sreće“, rekao sam namignuvši mu na rastanku. „Moje govno zaista miriše slađe nego tuđa.“

Podigao je pogled, usta izvrnutih ili od gorčine ili od gađenja.

„Videćemo da li će tvoja dovtljivost opstati kada u dupetu budeš imao vreo žarač, Bruno“, rekao je s приметnim nedostatkom hrišćanskog milosrđa.

Izvan manastira, na oštrom noćnom napuljskom vazduhu, gledao sam u oblak koji se stvorio od mog daha, zahvalan što sam izašao iz teskobe klozeta. Oko mene su se sa svih strana uzdizali ogromni kameni zidovi manastirskih zgrada, a njihove senke su gutale manastir. Velika fasada bazilike nazirala se levo od mene dok sam kao olovo teškim koracima hodao ka monaškoj spavaonici i izvijao glavu naviše da bih video zvezde rasute iznad nje. Crkva je učila, nakon Aristotela, da su zvezde fiksirane u osmoj sferi oko zemlje, da su sve na jednakom rastojanju i da se kreću zajedno u orbiti oko Zemlje, kao što se Sunce i sedam planeta kreću u svojim sferama. Bilo je i onih, kao što je Poljak Kopernik, koji su se usudili da zamisle univerzum u drugačijem obliku, u kojem je Sunce u njegovom središtu, a Zemlja se kreće po sopstvenoj orbiti. Dalje od toga niko se nije usuđivao, čak ni u mašti, to jest, niko osim mene, Đordana Bruna Nolanskog, a ta tajna teorija, odvažnija nego ijedna do sada formulisana, poznata je samo meni: da univerzum nema nepokretan centar, već da je beskonačan, a da je svaka od tih zvezda koje posmatram kako pulsiraju u baršunastoj tami iznad mene sama po sebi sunce, okruženo sopstvenim bezbrojnim svetovima u kojima, čak i sad, bića poput mene možda gledaju nebesa i pitaju se da li postoji išta izvan granica njihovog znanja.

Jednog dana ću sve to napisati u knjizi koja će biti moje životno delo, knjizi koja će uskomešati hrišćanstvo kao što je učinio Kopernikov *De Revolutionibus Orbium Coelestium*, ali i više od toga, u knjizi koja će poništiti sve činjenice ne samo rimske crkve već i čitave hrišćanske religije. Ipak, bilo je još mnogo toga što je trebalo da razumem, previše knjiga koje je tek trebalo da pročitam, knjiga o astrologiji i drevnoj magiji, a sve je zabranio dominikanski red i nikada ne bih mogao da ih nabavim u biblioteci manastira San Domeniko Mađore. Znao sam da će, ukoliko sada stanem pred svetu rimsku inkviziciju, sve to biti iščačkanano iz mene govođen u belom usijanju, spravama za mučenje, sve dok ne ispovraćam svoju dopola kuvanu hipotezu, a nakon toga ću biti spaljen zbog jeresi. Bilo mi je dvadeset osam godina, nisam želeo još da umrem. Nisam imao izbora, osim da bežim.

Povečerje samo što je prošlo. Monasi San Domenika pripremali su se za počinak. Uletevši u ćeliju koju sam delio sa fra Paolom od Riminija, dovlačeći za sobom hladnoću noći na kosi i mantiji, izbezumljeno sam počeo da trčim po sićušnoj prostoriji i prikupljam ono malo mojih stvari u nepromočivu torbu. Paolo je ležao na svojoj slamarici i razmišljao kada

sam širom otvorio vrata; sada se pridigao na jedan lakat i zabrinuto posmatrao moju pomamu. On i ja smo kao iskušeniци zajedno stigli u manastir kada nam je bilo po petnaest godina. Sada, trinaest godina kasnije, on je bio jedini kojeg sam smatrao bratom u pravom smislu reči.

„Poslali su po oca inkvizitora“, objasnio sam boreći se za vazduh. „Nema vremena za gubljenje.“

„Ponovo si propustio povečerje. Rekao sam ti, Bruno“, rekao je Paolo odmahujući glavom. „Ako toliko vremena svako veče provodiš u klozetu, ljudi će postati sumnjičavi. Fra Tomaso je svima pričao da imaš neku tešku bolest creva, rekao sam da Montalcinu neće trebati mnogo da zaključičime se stvarno baviš i uzbuni opata.“

„Bio je to samo Erazmo, za ime božje“, rekao sam iznervirano. „Moram da odem noćas, Paolo, pre nego što me ispitaju. Jesi li video negde moj zimski ogrtač?“

Paolovo lice odjednom se uozbiljilo.

„Bruno, znaš da dominikanac ne sme da napusti svoj red inače će biti ekskomuniciran. Ako sad pobegneš, to će smatrati priznanjem, izdaće poternicu za tobom. Bićeš proglašen jeretikom.“

„A i ako ostanem biću proglašen jeretikom“, rekao sam. „Manje će boleti in absentia*.“

„Ali, gde ćeš da ideš? Kako ćeš živeti?“ Činilo se da je moj prijatelj zabrinut. Prekinuo sam svoju pretragu i spustio ruku na njegovo rame.

„Putovaću noću, igraču i pevaću, ili ću moliti za hleb ako budem morao, a kada dovoljno odmaknem od Napulja, zarađivaću podučavajući ljude. Prošle godine sam postao doktor teologije – u Italiji ima mnogo univerziteta.“ Trudio sam se da zvučim radosno, ali u stvari, srce mi je lupalo, a stomak mi se pretvorio u vodu. Bilo je donekle ironično što sada nisam mogao ni da priđem klozetu.

„Nikada nećeš biti bezbedan u Italiji ako te inkvizicija proglasi jeretikom“, rekao je Paolo tužno. „Neće imati mira dok te ne vide spaljenog.“

„Onda moram da odem pre nego što im se za to pruži prilika. Možda ću otići u Francusku.“

Okrenuo sam se da potražim svoj ogrtač. Kroz sećanje mi je sevnula, jasna kao onog dana kada se urezala, slika čoveka kojeg proždire vatra, njegove glave okrenute unazad u agoniji dok je uzaludno pokušavao da okrene lice od vreline plamenova koji su gladno kidali njegovu odeću. Upravo taj ljudski, beskorisni gest zapamtio sam u godinama koje su

* U odsustvu (Lat.)

sledile, taj pokret kojim je hteo da zaštiti lice od vatre, iako mu je glava bila vezana za kolac – i od tada sam namerno izbegavao spektakl spaljivanja. Tada mi je bilo dvanaest godina, a moj otac, profesionalni vojnik i čovek ortodoksnih i iskrenih verovanja, odveo me je u Rim da gledam javno pogubljenje radi mog obrazovanja i obučavanja. Obezbedili smo za sebe dobar pogled u Kampo dei Fiori, u zadnjem delu gomile koja se gurala, a ja sam bio zadivljen brojem ljudi koji su se skupili da bi se okoristili od tog događaja, kao da je u pitanju borba pasa i medveda ili vašar: prodavci pamfleta, monasi koji su prikupljali priloge, muškarci i žene koji su prodavali hleb i kolačiće ili prženu ribu sa poslužavnika okačenih o vrat. Nisam očekivao ni okrutnost rulje koja je zatvorenika ismevala uvredama, pljuvala ga i gađala kamenjem dok je bez reči išao ka kocu, pognute glave. Pitao sam se da li je njegovo ćutanje bilo predaja ili dostojanstvo, ali moj otac mi je objasnio da mu je kroz jezik proboden gvozdeni šiljak da ne bi pokušao da preobrati posmatrača ponavljajući svoje jeresi sa lomače.

Bio je vezan za kolac, a grane na lomači su bile toliko nagomilane oko njega da se skoro nije video. Kada je baklja stavljena uz drva, začulo se glasno pucketanje i drvca su se odmah rasplamsala goreći žestokim sjajem. Moj otac je klimnuo glavom sa odobravanjem. Ponekad, objasnio je, vlasti su milosrdne, pa dozvole da se za lomaču koristi sirovo granje, tako da se zatvorenik često uguši od dima pre nego što zaista oseti žaoku plamenova. Ali, za najgore jeretike – veštice, vračeve, bogohulnike, luterovce, benandante – pobrinu se da drvo bude suvo kao padine Monte Sikala u leto, pa vrelina vatre kida prekršioća sve dok u poslednjem dahu, sa iskrenim pokajanjem, ne počne vrišteći da priziva boga.

Hteo sam da skrenem pogled dok su plamenovi proždimali lice tog čoveka, ali moj otac se smestio pored mene, gledao je netremice, kao da je posmatranje agonije tog bednika sastavni deo njegove obaveze ka bogu, a ja nisam želeo da delujem manje muževno ili manje posvećeno od njega. Čuo sam unakažene krike koji su se otkidali sa osuđenikovih pokidanih usta dok su mu jabučice iskakale, čuo sam šištanje i pucketanje dok se njegova koža sušila i ljuštila, a krvava pulpa ispod nje topila na vatri, osetio sam miris nagorelog mesa koji me je užasavajuće podsećao na vepra koji je pečen na ražnju na uličnim feštama u Noli. Zapravo, povici odobravanja i likovanje gomile kada je jeretik najzad izdahnuo nisu se mnogo razlikovali od slavljenja sveca ili nekog javnog praznika. Na putu do kuće, pitao sam oca zašto je taj čovek morao da umre tako užasnom smrću. Da li je ubio nekoga? Otac mi je rekao da je bio jeretik. Pošto sam navaljivao da mi objasni šta je to jeretik, rekao je da je taj čovek prkosio autoritetu pape

poričući postojanje čistilišta. Tako sam naučio da se u Italiji reči i ideje smatraju jednako opasnim kao mačevi i strele, a da je filozofu ili naučniku potrebna vojnička hrabrost da bi izrekao svoje mišljenje.

Negde u spavaonici čuo sam kako se vrata besno zatvaraju.

„Dolaze“, prošaputao sam unezvereno Paolu. „Gde je, do đavola, moj ogrtač?“

„Evo.“ Pružio mi je svoj, zastavši na trenutak da ga ušuška oko mojih ramena. „Uzmi i ovo.“ U ruku mi je ugurao mali bodež sa drškom od kosti u kožnim koricama. Iznenadeno sam ga pogledao. „To je bio poklon od mog oca“, prošaputao je. „Tebi će trebati više nego meni, tamo gde ideš. A sada, sbrigati. Požuri.“

Uzani prozor naše ćelije bio je tek toliko veliki da se izvučem na njegovu ivicu, nogu po nogu. Bili smo na prvom spratu zgrade, ali oko dva metra ispod prozora kosi krov nužnika za laike štrčao je taman dovoljno da, ako pažljivo procenim skok, skočim tačno na njega. Odatle sam mogao da se spustim niz podupirač i da se, pod pretpostavkom da neprimećen pređem vrt, popnem preko spoljnog manastirskog zida i skriven tamom nestanem na ulicama Napulja.

Uvukao sam bodež u mantiju, prebacio svoju nepromočivu torbu preko jednog ramena i popeo se na ivicu prozora, uzjahao je i zastao da osmotrim okolinu. Nabrekli bleđi mesec visio je iznad grada, a preko njegovog lica plovili su pramenovi oblaka. Napolju je vladala tišina. Na trenutak sam se osećao kao da visim između dva života. Monah sam bio trinaest godina; kada levu nogu provučem kroz prozor i padnem na krov, tom životu ću zauvek okrenuti leđa. Paolo je bio u pravu. Biću ekskomuniciran jer sam napustio red, uz druge optužbe koje budu svaljene na mene. Pogledao je u mene, lica prepunog neme tuge i posegnuo za mojom rukom. Nagnuo sam se i poljubio njegove prste, a onda ponovo začuo nedvosmislene korake mnogih stopala kako tutnje hodnikom.

„Dio sia con te*“, prošaputao je Paolo dok sam se provlačio kroz mali prozor i izvijao telo, te sam visio držeći se vrhovima prstiju i pri tom pocepao mantiju. Potom sam se pustio, uzdajući se u Boga i sreću. Dok sam nespretno padao na krov ispod sebe, čuo sam kako se mali prozor zatvara i nadao se da Paolo nije zakasnio.

Mesečina je bila i blagoslov i prokletstvo. Držao sam se senki zidina dok sam iza monaških odaja prelazio dvorište i uspeo sam da se, uz pomoć divljih puzavica, prebacim preko zida, granice manastira, a onda sam

* Bog je s tobom (Ital.)

pao na zemlju i otkotrljao se niz kratku padinu na put. Morao sam hitro da se bacim u senku kapije, nadajući se da će me tama sakriti, jer je uzanom ulicom u pravcu manastira užurbano progalopirao jahač na crnom konju dok je njegov ogrtač lepršao za njim. Tek kada sam podigao glavu osetio sam kako krv pulsira u mom grlu jer sam prepoznao okrugli obod njegovog šešira dok je nestajao uz brdo ka glavnoj kapiji. Znao sam da je osoba koja je upravo prošla bio lokalni otac inkvizitor, pozvan meni u čast.

Te noći sam, kada više nisam mogao da hodam, spavao u jarku u predgrađu Napulja, a Paolov ogrtač je bio slaba zaštita od mrazne noći. Drugog dana sam, radeći u štalama drumske krčme, zaradio prenočište i pola vekne hleba. Iste noći, napao me je neki čovek dok sam spavao, pa sam se probudio naprskih rebara, krvavog lica i bez hleba. Ipak, bar je koristio pesnice, a ne nož, uobičajen među skitnicama i putnicima koji su često posećivali krčme i taverne na putu do Rima. U toku trećeg dana već sam naučio da budem na oprezu i prešao sam preko pola puta do Rima. Već su mi nedostajale poznate rutine monaškog života koje su tako dugo upravljale mojim danima, i bio sam uzbuđen na pomisao o slobodi. Više nisam imao drugog gospodara osim sopstvene mašte. U Rimu ću ući u lavlje ždrelo, ali dopadala mi se hrabrost kockanja sa providenjem: ili ću ponovo početi život kao slobodan čovek, ili će me inkvizicija pronaći i mnome nahraniti vatru. Ipak, učiniću sve što mogu da ne bude ono drugo – nisam se plašio da umrem za moja verovanja, ali tek kada odredim za koja verovanja vredi umreti.

PRVO POGLAVLJE

London, maj 1583.

Na konju pozajmljenom od francuskog ambasadora pri dvoru engleske kraljice Elizabete, prejahao sam Londonski most jutra dvadesetog maja, 1583. Sunce je već bilo jako, iako još nije bilo podne. Dijamanti svetlosti rasipali su se po uzmeškanoj površini široke Temze, a topli povetarac podizao mi je kosu sa lica, noseći sa sobom rečni smrad fekalija ka Vinčesterskoj palati, gde je trebalo da se sastanem sa kraljevskom grupom i krenem na put u renomirani Oksfordski univerzitet.

Palata vinčesterskih biskupa izgrađena je od crvene cigle u engleskom stilu oko unutrašnjeg dvorišta, a krov sa dekorisanim dimnjacima pokrivao je veliku dvoranu sa redovima visokih prozora okrenutih ka reci. Ispred nje se travnjak spuštao sve do velikog doka i pristaništa na kojem sam, dok sam prilazio, video šarenoliki spektakl okupljenih ljudi. Delići melodije pronosili su se vazduhom dok su muzičari probali, a pola londonskog visokog društva pojavilo se, u svojoj najboljoj odeći, da gleda promenadu na prolećnom suncu. Pored stepeništa, sluge su spremale veliki brod, ukrašen bogatim svilenim zavesama i jastucima sa crveno-zlatnim tapiserijama. Na prednjem kraju bila su sedišta za osam veslača, a na zadnjem je bogato izvezeno platno zaklanjalo sedišta. Zastave u bojama dragog kamenja lepršale su, obasjane suncem, na laganom vetru.

Sjahao sam, a sluga pritrča da pridrži konja dok sam polazio ka palati, praćen sumnjičavim pogledima razne fino odevene gospode. Iznenada osetih kako se pesnica spušta među moje lopatice, gotovo me oborivši na tlo.

„Dordano Bruno, ti matoro pseto! Zar te još nisu spalili?“

Povrativši ravnotežu, okrenuo sam se i ugledao Filipa Sidnija koji je stajao raskoračen i kezio se od uva do uva, široko raširenih ruku, sa svojom

starom čudnom frizurinom nameštenom tako da mu lokna štrči napred kao školarcu kojeg su upravo podigli iz kreveta. Sidnija, aristokratskog vojnika-poetu upoznao sam u Padovi dok sam bežao kroz Italiju.

„Prvo moraju da me uhvate, Filipe“, rekao sam široko se nasmešivši kada sam ga ugledao.

„Za tebe ser Filip, seljačino, proglašen sam za viteza ove godine, znaš.“

„Odlično! Da li to znači da ćeš steći i neke manire?“

Obavio je svoje ruke oko mene ponovo me srdačno tapšući po leđima. Naše prijateljstvo je bilo čudno, prisećao sam se, boreći se za vazduh i uzvraćajući mu zagrljaj. Naša porekla nisu se mogla više razlikovati. Sidni je rođen u jednoj od prvih porodica engleskog dvora, na šta me je neumorno podsećao, ali u Padovi smo odmah otkrili dar da jedan drugog nasmejemo, što je bila retka i dobrodošla stvar na ozbiljnom i često tužnom mestu. Čak i sada, nakon šest godina, nije mi bilo neprijatno u njegovom društvu; odmah smo se vratili našem starom običaju drugarskog zadirkivanja.

„Hajde, Bruno“, rekao je Sidni, prebacivši ruku preko mojih ramena vodeći me niz travnjak ka reci. „Boga mi, baš je lepo videti te opet. Ova kraljevska poseta Oksfordu bila bi nepodnošljiva bez tvog društva. Jesi li čuo za onog poljskog princa?“

Odmahnuo sam glavom. Sidni je prevrnuo očima.

„Pa, uskoro ćeš ga upoznati. Palatin Albert Laski, poljski velikodostojnik s previše novca i premalo obaveza, koji zbog toga provodi vreme dosađujući ljudima po evropskim dvorovima. Trebalo je da odavde otputuje u Pariz, ali kralj Anri od Francuske odbio je da ga primi u zemlju, pa se njeno veličanstvo malo duže zaglavila s teretom da ga zabavlja. Otud i ova pompezna svečanost, da bi ga makli s dvora.“ Mahnuo je ka dereglji, a onda bacio kratak pogled oko sebe da proveri da li nas neko prisluškuje. „Ne krivim ja francuskog kralja što je odbio njegovu posetu, to je vanredno nepodnošljiv čovek. Ipak, priznajem, to je poprilično postignuće, ja mogu da se setim samo jedne ili dve taverne u koje mi je zabranjen pristup. Da bi ti zabranili da uđeš u čitavu jednu zemlju potreban je naročit talenat da sebe učiniš nepoželjnim. A tog talenta Laski ima na gomile, što ćeš i sam videti. Međutim, ti i ja ćemo se svejedno veselo provesti u Oksfordu – ti ćeš zabavljati glupane svojim idejama, a ja ću uživati u tvojoj slavi i pokazivati ti moja stara svratišta“, rekao je, srdačno me ponovo zveknuvši u ruku. „Mada, kao što znaš, to nije naš jedini cilj“, dodao je spustivši glas.

Stajali smo jedan pored drugog i posmatrali reku, uzavrelu od malih povlata: čamci i mali jedrenjaci s belim jedrima špartali su preko svetlucave vode na prolećnom suncu koje je osvetljavalo fasade lepih zgrada od

cigle i drveta na suprotnoj obali. Bila je to veličanstvena panorama sa velikim tornjem crkve svetog Pavla koji se, daleko na severu, izdizao iznad krovova. Pomislio sam koliko je grad London bio veličanstven za to doba i koliko sam bio srećan što sam uopšte ovde, i to u ovakvom društvu. Sačekao sam Sidnija da mi pojasni.

„Imam za tebe nešto od mog budućeg tasta, ser Frensis Volsingema“, prošaputao je, očiju fiksiranih za reku. „Vidiš li šta mi je donela plemićka titula, Bruno, da radim kao tvoj posilni.“ Uspravio se i pogledao oko sebe, štiteći oči dlanom dok je škiljio ka sidrištu našeg plovila, pre nego što je iz svoje torbe izvukao nabreklu kožnu kesu. „Volsingem ti je ovo poslao. Mogao bi imati izvesne troškove tokom svoje istrage. Nazovi to akontacijom uz platu.“

Ser Frensis Volsingem. Glavni državni sekretar kraljice Elizabete, čovek koji je stajao iza mog neverovatnog prisustva u ovoj kraljevskoj poseti Oksfordu. I samo njegovo ime izazivalo je žmarce duž moje kičme.

Još smo se malo odmakli od okupljene gomile ljudi koja se divila dok je barža pred polazak ukrašavana cvećem. Pored nje, grupa muzičara je počela da svira melodiju za ples i posmatrali smo kako se masa gura oko njih.

„Ali, reci mi, Bruno, nisi se zaputio u Oksford samo zarad debate o Koperniku sa gomilom dosadnih akademika“, nastavio je Sidni tihim glasom. „Čim sam čuo da si došao u Englesku, znao sam da si sigurno nanjušio nešto važno.“

Brzo sam bacio pogled oko nas da proverim može li neko da nas čuje.

„Došao sam da pronađem jednu knjigu“, rekao sam. „Tražim je već neko vreme i sada verujem da je doneta u Englesku.“

„Znao sam!“ Sidni je zgrabio moju ruku i privukao me bliže. „A šta ima u toj knjizi? Neka drevna veština za otključavanje moći univerzuma? Bavio si se takvim stvarima u Padovi, koliko se sećam.“

Nisam mogao da razlučim da li me je još uvek ismevao, ali odlučio sam da verujem u naše prijateljstvo iz Italije.

„Šta bi mi rekao, Filipe, ako bih ti kazao da je univerzum beskrajn?“

Izgledao je sumnjičavo.

„Rekao bih da to prevazilazi čak i Kopernikov jeres i da bi trebalo da govoriš tiše.“

„Pa, ja u to verujem“, rekao sam tiho. „Kopernik je rekao samo pola istine. Artistotelova slika kosmosa, sa nepokretnim zvezdama i sedam planeta koje kruže oko Zemlje, čista je neistina. Kopernik je Zemlju zamenio Suncem u centru kosmosa, ali ja idem dalje, kažem da ima mnogo sunaca, mnogo centara – onoliko koliko ima zvezda na nebu. Univerzum

je beskonačan, a ako je tako, zašto ne bi bio pun drugih zemalja, drugih svetova i drugih bića poput nas? Rešio sam da moje životno delo bude dokazivanje te tvrdnje.“

„Kako se ona može dokazati?“

„Videću ih“, rekao sam gledajući u reku, ne usuđujući se da posmatram njegovu reakciju. „Prodreću do dalekih prostora univerzuma, izvan sfera.“

„A kako ćeš to uraditi? Naučićeš da letiš?“ Njegov glas je sada bio skeptičan i nisam mogao da ga krivim.

„Pomoću tajnog znanja koje sadrži izgubljena knjiga egipatskog mudraca Hermesa Trismegista, koji je prvi shvatio te misterije. Ako uspem da je pronađem, saznaću tajne neophodne da bih se, svetlošću božanskog razumevanja podigao kroz sfere i ušao u božanski um.“

„Da uđeš u um Boga, Bruno?“

„Ne, slušaj. Od našeg poslednjeg susreta temeljno sam proučavao drevnu magiju hermetičkih spisa i hebrejsku Kabbalu i počeo sam da shvatam stvari za koje ne bi verovao da su moguće.“ Oklevao sam. „Ako uspem da naučim kako da se popnem po Hermesovim opisima, baciću pogled u ono što leži izvan poznatog kosmosa – u univerzum bez kraja, i u univerzalnu dušu čiji smo svi mi deo.“

Pomislio sam da će početi da se smeje, ali umesto toga, on je izgledao zamišljeno.

„Meni to zvuči kao opasno vraćanje, Bruno. I šta ćeš dokazati? Da nema Boga?“

„Da smo svi mi Bog“, rekao sam tiho. „Božansko je u svima nama, i u supstanci univerzuma. Sa pravim znanjem možemo da crpimo sve moći kosmosa. Kada to shvatimo, možemo postati jednaki Bogu.“

Sidni me je gledao u neverici.

„Isuse bože, Bruno! Ne možeš ići unaokolo i tvrditi da si jednak Bogu. Možda ovde nema inkvizicije, ali nijedna hrišćanska crkva neće to mirno slušati, otići ćeš pravo u vatru.“

„Ovo želim da saopštim baš zbog toga što je hrišćanska crkva korumpirana, svaka njena frakcija. To je samo slabašna senka, razređena verzija drevne istine koja je postojala mnogo pre nego što je Hrist išao zemljom. Kada bi to bilo shvaćeno, bila bi moguća prava reforma religije. Ljudi bi mogli da se izdignu izvan podela zbog kojih je proliveno toliko krvi, i zbog kojih se ona još uvek proliva, i shvatiti svoje suštinsko jedinstvo.“

Sidnijevo lice se uozbiljilo.

„Čuo sam da moj stari učitelj doktor Di tako govori. Ali, moraš biti oprezan, prijatelju moj, on je prikupio mnogo tih rukopisa i drevne magije

tokom uništenja monaških biblioteka, a nazivaju ga i većem i još mnogo gorim imenima, i to ne samo obični ljudi. A on je rođeni Englez i kraljičin lični astrolog. Nemoj na sebe navlačiti reputaciju čarobnjaka, već si sumnjiv kao katolik i stranac.“ Odmakao se i radoznalo me pogledao. „Znači, veruješ da se ta knjiga može naći u Oksfordu?“

„Kada sam živeo u Parizu, saznao sam da je odneta iz Firence krajem prošlog veka i, ako je moj izvestilac govorio istinu, jedan engleski sakupljač ju je odneo u jednu od ovdašnjih velikih biblioteka, u kojoj leži neopažena jer niko ko ju je imao u rukama nije shvatao njen značaj. Mnogi Englezi koji su putovali po Italiji bili su ljudi sa univerziteta i zaveštavali su svoje knjige, pa je Oksford jednako dobro mesto za početak traganja kao i bilo koje drugo.“

„Trebalo bi da počneš tako što ćeš pitati Džona Dija“, rekao je Sidni. „On ima najveću biblioteku u zemlji.“

Odmahnuo sam glavom.

„Kada bi tvoj doktor Di imao tu knjigu, on bi znao šta drži u rukama i nekako bi objavio to otkriće. Ona tek treba da bude otkrivena, siguran sam u to.“

„Dobro, onda. Ali, nemoj zapostaviti Volsingemov posao u Oksfordu.“ Ponovo me je pljesnuo po leđima. „I za ime božje, nemoj da zapostaviš mene, Bruno, da bi vršljao po bibliotekama, očekivaću malo razbibrigde od tebe dok smo tamo. Dovoljno je loše što moram da budem dadilja onom nadmenom Poljaku Laskom – ne planiram da provedem svako večer zarobljen među plesnjivim matorim teolozima, hvala. Ti i ja ćemo ići da lupujemo po gradu, ostavljajući za sobom oksfordske žene raširenih nogu!“

„Mislio sam da se ženiš Volsingemovom kćerkom?“, izvio sam obrvu, glumeći zaprepašćenje.

Sidni je prevrnuo očima.

„Kada kraljica izvoli dati svoj pristanak. U međuvremenu, ne smatram se vezanim nikakvim bračnim zavetima. U svakom slučaju, šta je s tobom, Bruno? Jesi li nadoknadio godine u manastiru dok si putova kroz Evropu?“ Značajno me je munuo laktom pod rebra.

Nasmešio sam se i protrljao bok.

„Pre tri godine, u Tuluzu, bila je jedna žena. Morgana, kćerka huge-notskog plemića. Njenom bratu sam davao privatne časove metafizike, ali kada njen otac nije bio kod kuće, ona bi me molila da ostanem i čitam s njom. Bila je gladna znanja što je, otkrio sam, retka osobina žena rođenih u bogatstvu.“

„I lepa“, pitao je Sidni, iskričavih očiju.

„Izuzetno“, ujeo sam se za usnu, prisativši se Morganinih plavih očiju, načina na koji me je zadirkivala sve do smeha uvek kada bi smatrala da sam postao previše melanholičan. „Potajno sam joj se udvarao, ali mislim da sam uvek znao da je to samo privremeno. Njen otac je hteo da se ona uda za hugenotskog aristokratu, a ne za italijanskog katoličkog begunca. Čak i kada sam postao profesor filozofije na univerzitetu u Tuluzu i najzad imao sredstva da se izdržavam, on nije pristao, i pretio je da će upotrebiti sav svoj uticaj u gradu da mi uništi ime.“

„I, šta se desilo?“, pitao je Sidni zainteresovano.

„Preklinjala me je da pobegnem s njom.“ Uzdahnuo sam. „Gotovo da sam dozvolio sebi da me ubedi, ali u srcu sam znao da to ne bi bila budućnost koju smo želeli ni ona ni ja. I tako sam jedne noći otišao u Pariz, gde sam uložio svu svoju energiju u pisanje i napredovanje na dvoru. Ipak, često razmišljam o životu kojem sam okrenuo leđa i o tome gde bih bio sada.“ Glas mi se izgubio dok sam ponovo obarao pogled, prisećajući se.

„Onda ne bi bio ovde, prijatelju moj. Osim toga, ona se do sad verovatno udala za nekog omatorelog vojvodu“, rekao je Sidni srdačno.

„Verovatno bi“, složio sam se, „da nije umrla. Njen otac je dogovorio brak sa jednim od svojih prijatelja, ali ona je imala nesreću nedugo nakon venčanja. Udavila se. Njen brat mi je javio u pismu.“

„Misliš da je oduzela sebi život?“, pitao je Sidni, dramatično iskolačivši oči.

„Izgleda da nikada neću saznati.“

Tada sam začutao i zagledao se preko vode.

„Pa, žao mi je zbog toga“, rekao je Sidni nakon nekoliko trenutaka, tapšući me po leđima prozaično, kao što Englezi rade, „ali ipak, žene s dvora kralja Anrija sigurno su ti obezbedile obilje rasonode, a?“

Kratko sam ga posmatrao, pitajući se da li je englesko plemstvo zaista imalo tako malo finih osećaja koliko se pretvaralo, ili su takvo držanje razvili da bi izbegli bolne emocije.

„Oh, da, tamošnje žene su svakako bile prelepe, i ispočetka su rado nudile svoju pažnju, ali otkrio sam da se s njima ne može voditi pristojan razgovor“, rekao sam, nateravši se na osmeh. „A one su otkrile da ja nemam bogatstva niti titule za ikakvo ozbiljnije udruživanje.“

„Eto, vidiš, Bruno, suđeno ti je razočaranje ukoliko žene biraš na osnovu njihove konverzacije.“ Sidni je kratko odmahivao glavom, kao da je ta ideja bila apsurd. „Daću ti jedan savet – oštri um u društvu muškaraca, a žene traži samo zarad životnih ugodnosti.“

Namignuo je i iskezio se.

Izdaja

„Sad moram da nadgledam pripreme inače nikada nećemo krenuti, a treba da večeramo u Vindzorskoj palati, pa moramo brzo da napredujemo. Kažu da će večeras biti oluja. Kraljica, naravno, neće biti prisutna“, rekao je, primetivši da izvijam obrve. „Plašim se da je odgovornost zabavljanja palatina samo na nama, Bruno, sve dok ne dođemo do Oksforda. Očeliči se i moli se toj tvojoj univerzalnoj duši za hrabrost.“

„Ne želim da se hvalim, ali moji prijatelji me smatraju poetom, ser Filipe“, govorio je palatin Laski svojim piskavim glasom koji je uvek zvučao kao da se žali, dok je naš brod prilazio hamptonskom dvoru. „Palo mi je na pamet da, ako se umorimo od disputacija na univerzitetu“, tu je bacio značajan pogled ka meni, „vi i ja posvetimo deo našeg boravka u Oksfordu čitajući jedan drugom poeziju i razgovarajući o njoj, kao jedan pesnik s drugim, šta mislite?“

„Onda moramo uključiti i Bruna u naš razgovor“, rekao je Sidni, ble-snuvši svojim zavereničkim osmehom, „jer pored svojih učenjačkih knjiga, on je za pozornicu napisao komičnu dramu u stihu, zar ne, Bruno? Kako se ono zvala?“

„Lučonoše“, promrmljao sam i vratio se uživanju u pogledu. Dramu sam posvetio Morgani i ona je uvek izazivala sećanja na nju.

„Nisam čuo za nju“, rekao je palatin ne pridajući tome značaja.

Pre nego što je naša grupa došla do Ričmonda, otkrio sam da se potpuno slažem sa mojim patronom, kraljem Anrijem III od Francuske: palatin Laski je bio nepodnošljiv. Debeo i crvenog lica, imao je potpuno neodgovarajuće stanovište o sopstvenom značaju i veliku ljubav prema zvuku sopstvenog glasa. Uprkos finoj odeći i držanju, očigledno nije bio dobro upoznat s kupatilom, a pod toplim suncem iz njegovog pravca je dopirao žestok smrad koji me je, pomešan sa isparenjima smeđe Temze u neposrednoj blizini, ometao u onome što je trebalo da bude zabavno putovanje.

Isplovili smo sa pristaništa vinčesterske palate uz velike fanfare truba; brod pun muzičara bio je zadužen da nas prati, pa je palatinov beskrajni monolog bio praćen cvrkutanjem i piskutanjem flautista s desne strane. Da bi doprineli neprijatnosti, cvetovi kojima je barža tako obilato okićena terali su me na kijanje. Zavalio sam se u svilene jastuke, pokušavajući da se koncentrišem na ritmično pljuskanje vesala dok smo klizili impresivnim tempom kroz grad. Manji brodovi su nam se sklanjali s puta, a njihovi putnici, prepoznavši kraljevsku baržu, s poštovanjem su skidali svoje kape i zurili dok smo prolazili. Što se mene tiče, ja sam gotovo uspeo da svedem

palatinovo brbljanje na pozadinsko zujanje dok sam se koncentrisao na prizore i bio bih zadovoljan uživanjem u nežnozelenom i pošumljenom pejzažu na obalama dok smo za sobom ostavljali grad, ali Sidni je rešio da se zabavi zadirkivanjem Poljaka i želeo je moju saradnju.

„Pogledajte, velika palata Hampton koja je nekada pripadala favoritima oca naše kraljice, kardinalu Vulsiju“, rekao je, pokazujući grandiozno ka obali dok smo se približavali imponirajućim zidovima od crvene cigle. „Nije da je dugo uživao u njoj – takvi su kaprici prinčeva. Ali, čini se da vas, Laski, kraljica veoma poštuje, sudeći po brizi koju je posvetila vašoj poseti.“

Palatin se nasmešio usiljenim ružnim osmehom.

„Pa, nije na meni da to govorim, naravno, ali mislim da je na engleskom dvoru sada već dobro znano da je palatinu Laskom odobreno najveće gostoprimstvo njenog veličanstva.“

„A sada, kada nema vojvodu Anžijskog, pitam se da li mi, njeni podanici, možemo početi da spekuliramo o savezništvu sa Poljskom?“, nastavio je Sidni đavolasto.

Palatin je spojio vrhove svojih zdepastih prstiju kao da se moli, a onda napućio svoja vlažna usta, dok su njegove sitne praseće oči sijale od samozadovoljstva.

„Nije na meni da govorim takve stvari, ali primetio sam u toku mog boravka na dvoru da mi kraljica jeste posvetila izvesnu posebnu pažnju, da tako kažemo. Prirodno, ona je skromna, ali mislim da svetski ljudi, kao što smo vi i ja, ser Filipe, koji nisu bili zatvoreni u manastiru, uvek mogu znati kada ih žena gleda sa ženskim željama, zar ne?“

Zasmejao sam se s nevericom i morao sam to da prikrijem još jednim napadom kijanja. Sviraci su završili još jednu nepodnošljivo živahnu narodnu pesmu i prešli na melanholičniju melodiju, omogućivši mi da padnem u zamišljenu tišinu dok su polja i šume klizili pored nas, a reka postajala uža i manje bučna. Oblaci su se gomilali iznad nas, ogledajući se u vodi pred nama, a toplota je počela gusto da deluje u nozdrvama. Činilo se da je Sidni bio u pravu u vezi sa dolazećom olujom.

„U svakom slučaju, ser Filipe, dao sam sebi slobodu da komponujem sonet hvale za kraljičinu lepotu“, objavio je palatin nakon nekog vremena, „i pitam se da li bih mogao da ga izrecitujem pred vama pre nego što ga prenesem njenim nežnim ušima? Dobro bi mi došao savet kolege pesnika.“

„Mnogo bi bilo bolje da zamolite Bruna“, rekao je Sidni nehajno, provlačeći dlan kroz vodu, „njegovi zemljaci su izmislili tu formu. Zar nije tako, Bruno?“